

MILČINOVIĆ VS. OGRIZOVIĆ. UZROK, POVOD, POSLJEDICA

Ivan Trojan

UDK: 821.163.42.09Milčinović, A.
821.163.24.09Ogrizović, M.
821.163.42.09Matoš, A. G.

U članku se iznalaze i separatno obrazlažu uzrok i povod sukoba koji je razdvojio dvojicu estetski najkvalitetnijih autorskih osobnosti hrvatske književne moderne, proznog virtuozu A. Milčinovića te dramskog prvaka moderne M. Ogrizovića. Analiziraju se polemične rečenice ne samo spomenutog dvojca, nego skupine jakih hrvatskih autorskih imena, predvođenih A. G. Matošem, koji su se neposredno uključili u raspravu kojoj je atmosferu primarno sačinjavala hipokrizija. Zaključni dio posvećen je posljedici jednog turbulentnog sukoba koji je uvelike pridonio sustavnom promišljanju stilski dispartne, heterogene i pluralističke hrvatske književne moderne.

Ključne riječi: Andrija Milčinović; Milan Ogrizović; Antun Gustav Matoš; *Prokletstvo*; autorstvo; polemika; hipokrizija

I.

Prokletstvo, dramu iz staroga zagrebačkog života u četiri čina Ogrizović i Milčinić temelje na povijesnim tekstovima Ivana Krstitelja Tkalčića *Slobodan i kraljevski glavni grad Zagreb* (Tkalčić, 1889.), te *Otpor i buna radi desetine* (Tkalčić, 1879: 165-230). Točnije, dvojac od Tkalčića preuzima, segmentirano, povijesne osobe, zatim pojedinosti o bunama, desetini i krvoprolićima, no ne i cjelokupnu fabulu. Drago Rubin dodaje da Tkalčićevi »podaci nisu bili građa za dramu, nego tek ruho u koje su pisci zaodjeli svoje poglede« (Rubin, 1938: 58). Iz tog razloga radnja se *ne događa*, već je *zamišljena* u prvotisku u četrnaestom stoljeću,¹ a drugi put u trinaestom stoljeću u zasebno tiskanoj drami uz *Prolog* A. G. Matoša 1907. godine (Milčinić – Ogrizović, 1907.). Protagonist drame Majstor Toma, građanin Novoveški (Lepoveški), sudac i rezbar drvenih kipova svetaca križni put započinje događajem kada seljaci iz Trnova Luga otimaju njega i kaptolskog desetinaru Imbru koji ih je nekoć u biskupovo ime bio prinuđen prognati sa zemlje uslijed neplaćanja crkvarine. Za osvetu Trnolužani ga zakapaju živog u zemlju te mu zabijaju križ u glavu. Križ biva primoran pridržavati upravo Toma, a njega od krvožednih i osvetoljubivih Trnolužana spašava činjenica što izrađuje kipove svetaca. Traumatično Tomino iskustvo ima za posljedicu, ne očekivano optuživanje i osvetu seljacima, već propitivanje odnosa Crkve, točnije kaptolskog klera i njegovih podanika. Uviđa zlouporabu vjere u pokoravanju neproduhovljenog puka za svoje ciljeve, često iziskujući od njega aktiviranje najnižih ljudskih poriva, instinkte. Nikola Batušić prepoznaje jedan segment središnjeg problema drame koji je usredotočen na pitanje treba li u komunikaciji kršćanina-pojedinca s Bogom posredovati Crkva ili se takav dijalog može ostvariti neposredno, bez hijerarhijski određenoga i često nepouzdana posrednika (N. Batušić, 2001: 149). U takvim okolnostima lako je uočiti Ogrizovićevu i Milčinićevu razradu problema odnosa pojedinca i tradicije, pa je sudbina Tome drama o pobuni individualca protiv represivnih,

¹ U drami objavljenoj u *Savremeniku*, god. I., knj. II, br. 1, Zagreb, 1906., str. 1-41.

tada crkvenih, formi, koji pod plaštom Boga ne njeguju evanđelje, ljubav i dobrotu, nego svjesno potiču »neosviještenost i animalnost« (Lederer, 2000: 630) u puka pri ostvarenju svoje nekršćanske nakane, težnje k što većoj moći. No, poraznija situacija za Majstora Tomu, rijetko u kritici uočavana, koja potkrepljuje prethodnu tvrdnju, jest njegov sraz sa sumještanima. Uvjerenja da je svojim nesebičnim pomaganjem, neprobrojenim dobročinstvima, humanističkim pristupom i propovijedanjima o ljubavi prema bližnjem, prema prirodi, dobroti i ufanju u Boga onkraj svih postojećih crkvenih stega i pravila, svojih kipova svetaca i zvona crkve, uspio pridobiti većinu seljaka i time osigurati njihov duhovni prosperitet i sveopće zadovoljstvo, biva uhvaćen u klopku neosviještenosti, neproduhovljenosti, neznanja a time i straha kao posljedice rečenog. Prokletstvom klera seljaci ostaju bez *praktičnog življenja vjere*, krštenja, ženidbe, posljednje pomasti, zvona crkve, mise te, bojeći se kazne Božje, u Tomi otkrivaju Lucifera. Blaž mesar ubija ga udarcem mača u glavu. Kakvu perspektivu ima pobunjena jedinka spram ustaljenih dogmi, okaljana nasljeđa, doli tragičnu. Matoš u *Prologu* u drugom izdanju *Prokletstva* rezonira:

Samo slobodna, oslobođena duša se spasava; samo u slobodi smo bliži višoj istini, božanstvu, dok se Crkva sasvim udaljila od slobodnih evanđeoskih istina, nametnuvši sebe gospodarom tuđih savjesti, jedinim patentiranim tumačem i poklisarom Boga, diktatorom i tiraninom uplašanih, ugasnutih duša. (Matoš, 1907: 5)

Poticaj za tu rečenicu Matoš pronalazi i u Tominoj replici već u sedmom prizoru prvog čina, u trenutku zahuktavanja njegova pokušaja, s tragičnom posljedicom, evanđeoskog, prosvjetiteljskog djelovanja ponajprije protiv indiferentnosti, neosviještenosti, straha:

Toma: I post i pričest i crkva i molitva i bezbroj drugih obreda, sve je to ona zemlja, kojom su Imbru zasuli. Skinimo tu zemlju, pa upoznajmo i slijedimo pravu istinu i riječ božju. I bit ćemo bolji i bit će nama bolje. Oslobođimo se svega, što od nas čini bezvoljne lutke, što nas izjednačuje s djecom i životinjama. Svega se oslobodimo! (Milčinović – Ogrizović, 1907: 10)

Osviješten, Toma postaje propovjednikom naivnog i idealiziranog humanizma, lučonoša kojeg će Crkva proglasiti za Lucifera. U drami Toma nema antagonista u ljudskom obličju. Aktantsko mjesto protivnika posjeduje mračna, animalna sila koja djeluje u društvu, ali i u svakom čovjeku. Uslijed takvog slučaja monotonost monologa je očekivana, dramatika biva premještena u hordu Novovešana koji pristaju čas uz jednu, a čas uz drugu stranu te se u posljednjem prizoru svom silinom razdražene i prestrašene zvijeri okomljuju na Tomu (Senker, 1989: 102). Već u Matoševu *Prologu* drami, naručenom upravo od Ogrizovića nakon cenzure, a kasnije i zabrane uprizorenja *Prokletstva*,² iščitana antiklerikalnost djela uzrokuje Milanu Ogrizoviću mnoge poteškoće u kojima se vrlo loše snalazi gubeći društveni kredibilitet i ugled.

Nakon objelodanjivanja *Prokletstva* u *Savremeniku* cenzura 7. svibnja odobrava njezino prikazivanje u sezoni 1906./07. uz zamjetne promjene u tekstu. Međutim, dvadesetak dana kasnije zabranjeni su svi pokusi na predstavi. Autori svoje kratkotrajno zajedništvo pri otporu cenzuri pokazuju tiskanjem *Prokletstva* u zasebnoj knjizi 1907. godine uz *Prolog* Matošev koji se kritički obrušava na institucije što zaustavljaju prikazivanje predstave. Konflikt se nastavlja 1908. godine, ali ovog puta među autorima drame. Naime, Ogrizović prilikom izbora početkom 1908. godine postaje kandidat za Sabor Frankove stranke prava u općini Otočac. Sumnju i zabrinutost Ogrizovićevih stranačkih kolega, među kojima su mnogi svećenici, u njegov *kulturni i vjerski program* ([Nepotpisano] 1908: 3) suautor *Prokletstva* biva primoran odagnati ekstremnim potezom – odričući se autorstva *Prokletstva*!

Ograđivanje od drame, temeljnih ideja i misli protagonista, uslijed političke pragmatike i konformizma, naišlo je na veliku osudu hrvatske kulturne javnosti. A da drama neosporno pripada obojici, dokazao je slijedom izjava autora u raznim publikacijama te iscrpnom analizom rukopisne ostavštine Drago Rubin u svojoj disertaciji (Rubin, 1938: 57-68).³

² *Prokletstvo* je praižvedeno na pozornici zagrebačkog HNK tek 5. lipnja 1965. godine u režiji Petra Šarčevića.

³ Uvodno poglavlje je uz nekoliko korekcija preuzeto iz studije Trojan (2014: 126-132).

II.

O začetnoj zamisli izrade *Prokletstva* Antuna Gustava Matoša izvještava Andrija Milčinović već 6. rujna 1905. godine u pismu upućenom u Beograd u kojem stoji:

Dogovorio sam se s Ogrizovićem /to je polovica negdanjih Zyr Xapule.⁴ Sadašnji Z. K. je Vukelić/ da ćemo napisati jednu dramu o nekom majstoru što je ustao novu vjeru propovijedati, pa su ga popovi ubili iza kako su ga otudjili /interdiktom/ onima za koje je mislio da su mu istomišljenici. Radnja bi se imala odigravati u starom ZGBu /13, 14 stoljeće/ ali ju se moglo svakamo prenijeti.

Kad će gotovo biti ne znam. Mnogo vremena /slobodnoga/ trošim na studij zagr. historije iz toga vremena. Hoće li sve skupa što valjati, ne znam. Rado bi da bude dobro. Zvat će se valjda »Prokletstvo« /Interdikt/. (Matoš, 1973a: 398)

Dana 16. travnja 1906. Matoš u pismu Milčinoviću potvrđuje kako je dramu dobio na uvid, pročitao je te kratko ustvrđuje da je ona završena čudeći se u nastavku pisma njezinom dvoautorstvu: »Samo ne pojmim, kako si ju mogao pisati u kompaniji. Ni djeca se tako ne prave, u saradništvu« (Matoš, 1973a: 404).

Iz daljnje korespondencije Antuna Gustava Matoša i Andrije Milčinovića te Milana Ogrizovića doznajemo kako suradnici na izradi *Prokletstva* već i prije listopada 1906. godine sumnjaju da će drama biti prikazana na zagrebačkoj pozornici te dramski tekst nude peštanskoj, ljubljanskoj i beogradskoj sceni. Andrija Milčinović u pismu datiranom 26. listopada 1906. godine zahvaljuje Matošu što je urgirao kod Branislava Nušića⁵ za *Prokletstvo* iako ustvrđuje

⁴ Pseudonim Zvonimira Vukelića.

⁵ Branislav Nušić je od 1900. do 1902. bio upravnik Narodnog pozorišta u Beogradu, a 1903. prelazi u Novi Sad, kao upravnik Srpskog narodnog pozorišta u kazališnoj sezoni 1904./05.

kako još nikakav odgovor od Nušića nisu dobili te u nastavku potvrđuje sumnje u izvođenje *Prokletstva* u Zagrebu: »Ovdje se Prokletstvo po svojoj prilici [neće] davati. Bili smo kod Nikolića i kod Rojca. Nikolić je završio: da nam konačno treba vjera i škola – Ljudi prave čini mi se školu« (Matoš, 1973a: 407). Točno mjesec dana poslije, u pismu od 26. studenog 1906. Milan Ogrizović moli Matoša za pomoć oko uprizorenja *Prokletstva* računajući na njegovo poznanstvo s Nušićem:

Ovo gledaj proturati o »Prokletstvu«. Bit ćemo ti zahvalni. Nušiću smo poslali dramu i pisali dva puta, pa nikad ni odgovora [...] Ne bi li ga Ti, kad se sastaneš s njim, sjetio, da nam nekoliko riječi napiše, da znamo, pričem smo. – Mi smo uopće izgubili svu nadu i ovdje i u Pešti, i u Ljubljani i u Beogradu. (Matoš, 1973b: 25)

Ipak, Odjel za bogoštovlje i nastavu Zemaljske vlade Hrvatske, Slavonije i Dalmacije isprva odobrava prikazivanje drame u zagrebačkom kazalištu 7. svibnja 1907. godine uz žestoke cenzorske intervencije. No, sumnja Ogrizovića i Milčinovića u prikazivanje *Prokletstva* u Zagrebu biva opravdana već 29. svibnja kada je, uslijed niza prosvjeda iniciranih iz klerikalnih krugova i vladine intervencije kojom bi se primirile strasti konzervativne javnosti, izvedba drame bila u potpunosti zabranjena te su prekinuti pokusi u kazalištu. Zabrana uprizorenja izaziva prosvjednu studentsku skupštinu 25. svibnja 1907. i prosvjed protiv zabrane na sjednici Društva hrvatskih književnika 28. svibnja 1907. godine, iako će to isto društvo izuzeti iz svoje izdavačke djelatnosti zasebno izdanje Ogrizovićeve i Milčinovićeve drame. Matoš će u pismu Ogrizoviću od 6. srpnja 1907. godine zapisati:

Svinjarija sa vašim komadom desila se još za mog tamošnjeg boravka. Nije tolika infamija, što je komad odbijen, nego je infamno što je odbijen u času, kada je trebao biti montiran. Žalosan je i jadan je, ako se D.H.K. i tom prilikom pokazalo jednom koterijom kakvom ju uvijek držah. (Matoš, 1973b: 35)

Motivirani i ohrabreni podrškom studentske populacije i dijela kolega iz udruge književnika, autori svoje kratkotrajno zajedništvo pri otporu cenzuri pokazuju otiskivanjem *Prokletstva* u zasebnoj knjizi 1907. godine uz *Prolog* Matošev koji se kritički okomljuje na institucije koje zaustavljaju prikazivanje predstave te podržavanjem svojevrstnih narodnjačkih stranačkih proglašenja objavljenih na stranicama *Pokreta*.

Naime, 8. lipnja 1907. Ogrizović moli Matoša za pisanje predgovora zabranjenoj drami iskreno ga izvještavajući da su on i Milčinović isprva uzalud tražili predgovornu riječ od Natka Nodila, novoizabranog predsjednika Društva hrvatskih književnika. Iz tog razloga Ogrizović napominje da će u potpunosti shvatiti ukoliko i Matoš odbije pisanje predgovora, no ističe kako su spremni članak honorirati te u nastavku molbe podsjeća Matoša na nekoliko dragocjenih redaka u obranu *Prokletstva* objavljenih na stranicama *Hrvatskog prava* još u srpnju 1906. godine u sklopu izrazito negativne kritike Begovićeve *Gospođe Walewske* pod naslovom »Tragedije i komedije« (Matoš, 1906: 2-3). Moli ga Ogrizović da, ukoliko se prihvati posla, slijedi misao o *Prokletstvu* izrečenu u tom tekstu kao drami s izrazito slobodoumnom tendencijom:

Walewska je plod dalmatinskog kozmopolitizma, dok se Prokletstvo događa u našem Zagrebu, u starodrevnoj i opozicionalnoj Novoj vesi, kod starinskih mlinova, nad kojim se ljulja zvono Trojstvo u velebnom domaćem ritmu. Begović želeći imponirati sižeom, posiže profesorskom pedagoškom ručicom za grandioznim Imperatorom, Milčinović i Ogrizović zadovoljavaju se debelim kanonicima i našim starim, poštenim purgarima, i već kod njihovih imena (Vrban, Kraft, Čunko, Vazaš, Grga, Benko) igra ti srce, ako ga imaš, jer to su ljudi poznati, to je Grič i Kaptol, tu je nastavak Šenoineg rada i slavne tradicije. Ako je drama odviše »kurajžna« nekim konzervativcima, neka znaju da je napisao mladi, slobodoumni ljudi i da je sam veliki Šenoa gledao u purgarima branitelje svake slobode i tolerancije. Grič je kod njega simbol građanskih prava, a Kaptol tvrđava nasilja. To shvaćanje može i ne mora biti tačno, ali tko može poreći vjerojatnost glavnoga junaka, ikonoklasta Tome, kad su dolje u istoplemenskoj Bosni bogumili stvorili slični pokret kao u novije vrijeme

naši nazareni. I tko se ne slaže sa slobodoumnom tendencijom komada, mora priznati da je bilo upravo virtuosno izabrati za tragičnog junaka pasivnu osobu i stvoriti najprostijom radnjom silan i sve silniji tragični *crescendo*. (Matoš, 1906: 3)

Zbog dobre pripremljenosti za pisanje *Prologa* Matoš završava članak za samo nekoliko dana te on ubrzo biva objavljen uz *Prokletstvo. Dramu u četiri čina* u izdanju Tiskare i litografije C. Albrechta (Maravić i Dečak), nakon što Društvo hrvatskih književnika odbija otiskati zasebnu knjigu čime je isprovocirana oštra Matoševa osuda cjelokupnog Društva.⁶

Matošev predgovor drugom izdanju *Prokletstva* iz 1907. godine zapravo se ne bavi toliko samim dramskim tekstom – jer se po Matoševu sudu valjano »sudi samo o igranim dramama« – nego se žustro, britko i ironično upušta u sukob s licemjernošću naše sredine i institucija koje su onemogućile prikazivanje *Prokletstva*. Tako se Matoš okomio na cenzuru koja je *okljaštrenu* dramu propustila na repertoar, na vladu koja ju je potom naprasno zabranila »pokazavši se u nenadanoj toj zabrani nedosljednom i sasvim klerikalnom« te na Društvo hrvatskih književnika što nije poduprlo svoje pisce, a završivši predgovor apoteozom hrvatskoj omladini koja je i sada jedina podigla »zanosnu neporočnost svog majskog glasa u obranu književničke slobode bez obzira na petljanije i na koterije« (Matoš, 2000: 640).

Matoš će u uvodu svoga članka usporediti dramsku radnju *Prokletstva* koju ocjenjuje izvornom i originalnom, hrvatskom, s otrcanošću i poznatošću sižea Begovićeve *Gospođe Walewske*, koja slavi Napoleona i Poljake, i Vojnovićeve *Smrti majke Jugovića*, koja pak na pijedestal postavlja Srbe. *Prokletstvo* je za Matoša komorna drama čija se najveća vrijednost nalazi u činjenici da propagira slobodu misli, savjesti i moralne odgovornosti i predstavljena je uz pomoć pojedinca koji je Hrvat i stoga su njegova nastojanja

⁶ Honorar za *Prolog* drami *Prokletstvo* iznosio je svega 30 kruna na što Matoš kratko prosvjeduje u pismu Ogrizoviću od 28. srpnja 1907: »Zaboravio sam protestirati za honorar proložčika /nisam ga za rublje pisao/, ali kad je već tuka, nemam energije odbiti ga. Da sam kupac Kološnikov, bio bih bosjak: ja nikad nemam dosta kopejki; žulje me cipele, kupujem sarafančike« (Matoš, 1973b: 42).

Matošu u mnogom pristupačnija i razumljivija, no što je to slučaj s poljskom i srpskom protagonisticom u Begovićevoj, odnosno Vojnovićevoj drami. Metodu komparacije Matoš uporabljuje i u nastavku teksta kada izjednačuje temeljne preokupacije društvene sredine unutar dramskog vremena *Prokletstva* s recentnom kulturno-političkom situacijom unutar istovjetnog prostora:

Ono isto, što se u drami dešava prije nekoliko mračnih stoljeća, dogodilo joj se sada u istom gradu, blizu modernih tvornica, laboratorija i naprednih redakcija. nekome je i opet zabijen u tjeme sirov, kolosalan lipov križ. Prokletstvo? Da. Prokletstvo. (Matoš, 2000: 640)

Matoš smatra da je do zabrane izvedbe drame došlo jer ona progovara o nepromjenjivoj prijetvornosti nekolicine predstavnika Crkve koji time pokušavaju zaštititi svoje odmake od iskonske evanđeoske poruke, jer sebe smatraju »jedinim patentiranim tumačem i poklisarom Boga, diktatorom i tiraninom uplašanih, ugasnutih duša« (Matoš, 2000: 641) te se straše bilo kakvog oblika konfesionalne ravnopravnosti. Mnogo opasnijim Matoš smatra činjenicu da je ta glasna klerikalna manjina uspjela ishoditi ukaz vlade, nekonfesionalne i liberalne u tom trenutku, s kojim će predstava biti izuzeta s repertoara netom prije premijere, a nakon što je od strane cenzure dopušteno njezino uprizorenje, doduše uz značajne prepravke. Odčitava Matoš u tekstu nedosljednost i nevjerodostojnost cenzorskog postupka u trenucima kada se propušta na scenu primjerice »nekršćanskija« i »nemoralnija« *Gospođa Walewska* Milana Begovića (Matoš, 2000: 642). No, Matoš je ponajviše konsterniran nedovoljno jasnom, pasivnom reakcijom Društva hrvatskih književnika, za koje smatra da je udruženje utemeljeno s ciljem da se bavi zaštitom interesa svojih članova. Drži da su upravo osobni interesi nekolicine istaknutih članova Društva, njihov svjetonazor i licemjerstvo krivi za mlaku reakciju kulturnog udruženja nakon zabrane izvođenja predstave.⁷

⁷ »Da tu dramu napisa g. Babić, Vojnović, Pasarić ili Miletich, Društvo hrv. književnika ne bi, uvjeren sam, bilo tako pasivno. Ali ja sam već odavno konstatovao, što uostalom danas svi vidimo: da je to društvo u stvari koterije kao i ostale koterije oko nekolicine književnika, kojima je slobodnija, iskrena kritika ista tako nemila i zazorna kao fortimašima

U nastojanju očuvanja izvorne misli i neovisnosti te slobode književničke djelatnosti Matoš isključivo polaže nadu u studentsku populaciju u kojoj pronalazi idealnog recipijenta Ogrizovićeve i Milčinićeva *Prokletstva*, hrvatsku liberalnu mladež koja je nakon zabrane najžustrije stala u obranu jednog dramskog teksta i do kraja nerealizirane, *proklete* kazališne predstave. Prema Matošu, samo ta populacija posjeduje senzibilitet da u potpunosti osjeti i prihvati »veličinu slobodnog, personalnog književničkog gesta« (Matoš, 2000: 643-644).

III.

No, situacija će se za samo nekoliko mjeseci razvijati u neočekivanom smjeru. Konflikt se nastavlja na samom početku 1908. godine, ali ovog puta među autorima drame. Naime, Ogrizović prilikom izbora početkom 1908. godine postaje kandidat za Sabor Frankove stranke prava u općini Otočac. Politička događanja Ogrizoviću kao umjetniku, dramskom piscu, ne idu od ruke. Jačanjem Hrvatsko-srpske koalicije, Frankova stranka prava, čiji je u to doba Ogrizović član, pred izbore nadu polaže upravo u svećenstvo. Uslijed sumnje i zabrinutosti Ogrizovićevih stranačkih kolega (među kojima su mnogi svećenici) u njegov kulturni i vjerski program, brige su autora *Prokletstva* za svoju političku dobrobit kao i za dobrobit stranke, Ogrizović biva primoran javno izjaviti u proglasu koji uobličuje *Hrvatstvo*:

[...] da iako se u drami u nekim stvarima predaleko zašlo, to da njegov budući politički i književni rad neće ni u kojem pogledu vrijeđati katoličke vjere, a niti svećenstva, tim više, što ga prijatelji njegovi, među kojima su mnogi odlični svećenici, poznaju kao religiozno odgojena čovjeka i

[...]. Mi danas imamo crne i bijele jezuite Drekslera i Šegvića, Viznera i Seigerschmida, Slavika i Pasarića, it.d. Tko je opasniji, crnorisci ili bjelorusci furtimaši? Ne znam, ali mi se čini, da je furtimaštvo u civilu glavni krivac u toj kazališnoj aferi« (Matoš, 2000: 643).

uvjerena katolika, koji je kod izradbe drame sudjelovao više kao dramski pomagač, nego kao autor svih ondje iznesenih nazora glavnog junaka. Nakon ovakove izjave prihvatili su svi prisutni, među kojima je bilo mnogo svećenika, jednodušno kandidaturu dra Ogrizovića. ([Nepotpisano] 1908: 3)

Očekivano, nakon takve izjave, salve pogrda i uvreda iz pera pripadnika zagrebačkog kulturno-liberalnog okružja upućene su na Ogrizovićevu adresu, ponajviše usmjerene k Ogrizovićevu neimanju svoga uvjerenja, kameleonstvu, licemjerju, nijekanju temeljnih ideja i misli *Prokletstva* u čemu prednjače narodnjačka glasila *Pokret* i *Zvono*. Vodi se žustra polemika između nekadašnjih suradnika i prijatelja Milčinovića i Ogrizovića oko nastanka dramskog teksta.⁸ Ogrizovićevo ograđivanje od drame, temeljnih ideja i misli protagonista, uslijed oportunitizma, političke pragmatike i konformizma, naišlo je na očekivanu osudu hrvatske kulturne javnosti. No, političkoj karijeri Ogrizovićevoj ti napadaji ne štete. U veljači 1908. godine Ogrizović biva izabran za zastupnika Frankove stranke prava u kotaru Otočac iako je Hrvatsko-srpska koalicija na izborima odnijela ukupnu pobjedu.

»Prokletstvo« *Prokletstva* iščitava se i 1931. godine kada ga u Hrvatskom narodnom kazalištu u Zagrebu režira Tito Strozzi, i kada se za ulogu Tome pripremao velikan hrvatskog glumišta Dubravko Dujšin. Dana 3. rujna 1931. godine nova kazališna sezona trebala je biti otvorena upravo Milčinovićevim i Ogrizovićevim *Prokletstvom*. Međutim, na intervenciju nadbiskupa i Kaptola policija zabranjuje predstavu netom nakon glavnog pokusa. Dakle, u sličnim okolnostima kao i prije gotovo dva i pol desetljeća, o čemu je iscrpno pisao Slavko Batušić (S. Batušić, 1978: 171-177), *Prokletstvo* je konačno praižvedeno 5. lipnja 1965. godine u zagrebačkom Hrvatskom narodnom kazalištu u režiji Petra Šarčevića te s Juricom Dijakovićem u ulozi Tome.

⁸ Vidi: A. Milčinović, *Milanu Ogrizoviću*, *Pokret*, V, 26, Zagreb, 1. veljače 1908., str. 9, i A. Milčinović, *Izjava*, *Hrvatsko pravo*, br. 3744, Zagreb, 11. svibnja 1908. (nepag.).

LITERATURA

- [Nepotpisano]. 1908. »Kandidatura dr. M. Ogrizovića«. *Hrvatstvo*. Zagreb, 17. siječnja. 3.
- Batušić, Slavko. 1978. »Zabranjivanje predstava i cenzura«. *Hrvatska pozornica. Studije i uspomene*. Mladost. Zagreb. 171-177.
- Batušić, Nikola. 2001. »Galovićeve trilogije Mors regni kao paradigma modernističke povijesne drame«. Nikola Batušić, Zoran Kravar, Viktor Žmegač: *Književni protusvjetovi – Poglavlja iz hrvatske moderne*. Matica hrvatska, Zagreb.
- Lederer, Ana. 2000. »O drami 'Prokletstvo'«. *Stoljeća hrvatske književnosti (Milan Ogrizović, Izabrana djela; Andrija Milčinović, Izbor proze; Andrija Milčinović i Milan Ogrizović, Prokletstvo)*. Pr. Lederer, Ana. Matica hrvatska. Zagreb.
- Matoš, Antun Gustav. 1906. »Tragedije i komedije«. *Hrvatsko pravo*, XII, 3209. 28. srpnja. 2-3.
- Matoš, Antun Gustav. 1907. *Prolog*. Milčinović, Andrija – Ogrizović, Milan. *Prokletstvo. Drama u tri čina. S prologom A. G. Matoša*. Tiskara i litografija C. Albrechta (Maravić i Dečak). Zagreb.
- Matoš, Antun Gustav. 1973a. *Pisma I. Sabrana djela Antuna Gustava Matoša (1873-1914-1973)*. Ur. Kapetanić, Davor. JAZU – Liber – Mladost. Zagreb.
- Matoš, Antun Gustav. 1973b. *Pisma II. Sabrana djela Antuna Gustava Matoša (1873-1914-1973)*. Ur. Kapetanić, Davor. JAZU – Liber – Mladost. Zagreb.
- Matoš, Antun Gustav. 2000. *Prolog. Stoljeća hrvatske književnosti: Milan Ogrizović, Izabrana djela; Andrija Milčinović, Izbor proze; Andrija Milčinović i Milan Ogrizović, Prokletstvo*. Pr. Lederer, Ana. Matica hrvatska. Zagreb.
- Milčinović, Andrija – Ogrizović, Milan. 1907. *Prokletstvo. Drama u tri čina. S prologom A. G. Matoša*. Tiskara i litografija C. Albrechta (Maravić i Dečak). Zagreb.
- Rubin, Drago. 1938. *Milan Ogrizović. Život i rad*. Knjižara Z. i V. Vasića. Zagreb.
- Senker, Boris. 1989. *Hrvatska drama 20. stoljeća*, I. dio. Logos. Split.
- Tkalčić, Ivan. 1889. *Slobodan i kraljevski glavni grad Zagreb*. Brzotiskom Karla Albrechta. Zagreb.
- Trojan, Ivan. 2014. *Milan Ogrizović. Kazališni čovjek*. Naklada Ljevak. Zagreb. 126-132.

MILČINOVIĆ VS. OGRIZOVIĆ.
THE CAUSE, REASON, CONSEQUENCES

Abstract

The article determines and independently explains the cause and reason of the conflict that separated two of the aesthetically finest authors of Croatian literary Modernism, the prose virtuoso Andrija Milčinović and the leading figure of Modernism in Croatian drama Milan Ogrizović. The paper examines the polemical writings of both aforementioned authors but also of the entire group of other prominent Croatian modernist authors led by A. G. Matoš who were directly involved in the conflict marked primarily by the atmosphere of hypocrisy. In the conclusion, the paper scrutinizes the consequences of the turbulent conflict that significantly contributed to the systematic reflection on the stylistically disparate, heterogeneous and pluralistic Croatian literary Modernism.

Key words: Andrija Milčinović; Milan Ogrizović; Antun Gustav Matoš; *Prokletstvo* (*The Curse*); authorship; polemics; hypocrisy